

PRZEDMOWA

Edukację kształtują dwie siły: polityka oświatowa i pomysłowość nauczycieli. **Umiejętności praktyczne**, sprawności potrzebne w życiu, edukacji i pracy zawodowej, są polem ścierania się i współdziałania tych sił. To czyni ocenianie tych umiejętności fascynującą dziedziną diagnostyki edukacyjnej. Dodać trzeba, że w tej dziedzinie konfrontacja anglosaskiego pragmatyzmu z europejskim fundamentalizmem teoretycznym jest szczególnie wyrazista. Oni bardziej cenią użyteczność, my – naukową poprawność.

Mamy poczucie, że tematyka XXIII Konferencji Diagnostyki Edukacyjnej i miejsce tej konferencji zostały dobrze wybrane. Na świecie rośnie znaczenie umiejętności posługiwania się coraz obfitszą i coraz łatwiej dostępną informacją, a w Polsce nurt branżowo-techniczny odzyskuje wysoką rangę edukacyjną. Łódź jako wielki ośrodek przemysłowy przechodzi awans z włókienniczej monokultury na cyfrowe technologie produkcyjne.

Zgromadzone materiały są wstępem do szerokiej tematyki konferencji zarysowanej w projekcie zamieszczonym na internetowej stronie Towarzystwa. **Ocenianie kształtujące** umiejętności praktycznych w szkołach zawodowych jest w nich tylko zarysowane. Więcej tekstów dotyczy **oceniań sumującego** na podstawie egzaminów zewnętrznych w szkołach ogólnokształcących, w których poziom symulacji rzeczywistości jest na ogół wysoki. Spodziewamy się, że dyskusje nad referatami i doniesieniami wytyczą problematykę kolejnych konferencji, na których cenne umiejętności praktyczne będą analizowane według prawidłowości rozwoju, obszarów zastosowań i trafności teoretycznej pomiaru.

OBRADY PLENARNE

Część I. AUTENTYZM EGZAMINÓW

Tę sesję otwiera referat prof. **Bolesława Niemierki** zatytułowany *Ocenianie naturalne umiejętności praktycznych*. W ślad za nasilającą się tendencją światową autor zakłada równowagę **oceniań naturalnego**, wspierającego rozwój ucznia według jego własnych dyspozycji, z dominującym w diagnostyce **oceniań regulowanym**, obejmującym osiągnięcia uczniów oczekiwane programem nauczania i rzetelnie mierzone standaryzowanymi narzędziami. Te dwa rodzaje oceniania, w zmiennych proporcjach, stanowią składniki metod egzaminacyjno-pomiarowych stosowanych w edukacji. Im bardziej praktyczne mają być umiejętności uczniów, tym większą rolę odgrywa ich ocenianie naturalne. Zdaniem autora referatu, także treść wykładów na wyższych uczelniach może być podstawą takiego oceniania na wybranym poziomie symulacji procesów decyzyjnych.

Dr **Henryk Szaleniec** i dr **Maria Krystyna Szmigel** są autorami studium *Bliżej realnego świata w kształceniu i na egzaminie*. Znajdujemy w nim charakterystykę **umiejętności praktycznych** jako niezbędnego składnika wszelkich kompetencji. Autorzy przedstawiają model kształcenia tych umiejętności w postaci trójkąta, którego podstawę stanowią uzdolnienia ucznia, a wierzchołek – kwalifikacje uzyskane przez kształcenie. Nawiązują też do modelu liniowego z poprzedniego referatu i plasują dwie części egzaminu zawodowego, praktyczną i teoretyczną, na osi dwu rodzajów oceniania, naturalnego i regulowanego. Część praktyczna egzaminu potwierdzająca kwalifikacje zawodowe, mimo wyższej normy ilościowej (75%), jest dla absolwentów szkół zawodowych łatwiejsza niż część teoretyczna, ale wyniki uczniów tych szkół w badaniach rozumienia czytanego tekstu i rozumowania przyrodniczego są o wiele niższe niż wyniki uczniów liceów ogólnokształcących. Rozpoczęta reforma systemu szkolnictwa zawodowego w Polsce stoi więc przed wielkim wyzwaniem.

Istotny aspekt oceniania regulowanego podjęli **Filip Kulon** i **Barbara Paczuska** w raporcie z badań zatytułowanym *Od nowicjusza do eksperta – rola doświadczenia w ocenianiu egzaminów zewnętrznych*. Regulacja wymaga ujednoczenia warsztatu egzaminatora, tak by wynik pomiaru nie zależał od jego subiektywnych przekonań. By to uzyskać, prowadzi się kilkudziesięciogodzinne szkolenia egzaminatorów z licznymi ćwiczeniami w ocenianiu. Badania wykonane przez autorów referatu pokazały jednak, że nie skutkują one wyższą spójnością wyników oceniania niż uzyskiwana przez nauczycieli, którzy nie odbyli takiego szkolenia. Dotyczy to zarówno języka polskiego, jak i matematyki, choć w tym drugim przedmiocie korelacje ocen są zdecydowanie wyższe. Nadzieję na pokonanie trudności redukcji **efektu egzaminatora**, polegającego na subiektywizmie punktowania prac uczniów, daje to, iż koordynatorzy oceniania, dysponujący znacznie większym doświadczeniem niż „zwykli” egzaminatorzy, oceniają te prace istotnie rzetelniej niż dwie pozostałe grupy badanych.

Część II. O JAKOŚĆ DIAGNOZY UMIEJĘTNOŚCI

Prof. **Robert Zakrzewski** i dr **Anna Wypych-Stasiewicz** przedstawiają temat *Zwiększenie kompetencji studentów Wydziału Chemii Uniwersytetu Łódzkiego w zakresie sprawdzania arkuszy egzaminu maturalnego z chemii*. Nowatorski przedmiot kształcenia przyszłych nauczycieli chemii, jaki poprowadzili, zawiera wykłady i ćwiczenia z zakresu dydaktyki umiejętności praktycznych, konstrukcji zadań egzaminacyjnych i regulowanego oceniania rozwiązań takich zadań, a w tym symulacje zespołowej pracy egzaminatorów. Metodyka i wyniki tych zajęć powinny zainteresować wykładowców kierunków nauczycielskich na innych uczelniach wyższych w naszym kraju.

Ramy formalne kształcenia praktycznego w uczelniach wyższych analizuje prof. **Barbara Ciżkowicz** w referacie *Uwarunkowania prawne kształcenia praktycznego w polskich szkołach wyższych*. W 2011 roku rozluźniono strukturę uczelni i dano im prawo otwierania nowych kierunków **profilu ogólnoakademickiego i praktycznego**. Krajowe Ramy Kwalifikacji stworzyły system operacjonalizacji celów kształcenia dawnych i nowych kierunków. W uczelniach o profilu praktycznym powstała możliwość zatrudniania specjalistów

o niższym stopniu naukowym, ale dużym doświadczeniu zawodowym. To stwarza perspektywę rozwoju diagnostyki edukacyjnej i sięgnięcia do kadr specjalistów pomiaru dydaktycznego przez uczelnie. W najbliższym czasie czeka nas jeszcze nowa ustawa o szkolnictwie wyższym, która może istotnie wpłynąć na jakość kształcenia pedagogów.

W problematykę oceniania umiejętności zawodowych wprowadzają nas dr **Maria Krystyna Szmigel** i dr **Henryk Szaleniec** referatem *Diagnozowanie umiejętności praktycznych w egzaminach z kwalifikacji zawodowych*. Podają wiele danych szczegółowych o wszystkich 133 zawodach i 252 kwalifikacjach, zatrzymując się dłużej nad technikiem żywienia i usług gastronomicznych. Na tym przykładzie widzimy, ile zabiegów wymaga **regulacja programowa i egzaminacyjna** umiejętności zawodowych. Autorzy wyrażają przekonanie, że przebieg i wyniki egzaminów z kwalifikacji zawodowych korzystnie wpływają na kształcenie w poszczególnych szkołach. Jest tak dzięki starannie zaprojektowanym epizodom **oceniania naturalnego**.

Pozytywny wpływ wyników egzaminu zewnętrznego na jakość pracy szkoły rozważa dr **Teresa Wejner** w sugestywnym referacie *Analiza wyników egzaminów zewnętrznych a proces samodoskonalenia się szkół*. Dowodzi, że ogromne różnice poziomu kształcenia mają źródło w zaniedbaniach środowiskowych młodzieży. Powołuje się na badania pokazujące rozmijanie się szkolnej metodyki dyscyplinująco-pamięciowej z potrzebami rozwoju uzdolnień umysłowych i motywacji wewnętrznej uczniów. Przedstawia przykład dwu szkół, londyńskiej i łódzkiej, które po uzyskaniu bardzo niskich wyników egzaminu zewnętrznego gruntownie zmieniły sposób pracy, wdrażając oryginalne programy diagnozy, opieki i motywowania.

Sekcja A. PSYCHOLOGIA UCZENIA SIĘ

Skutecznymi technikami uczenia się zajęła się dr **Urszula Sajewicz-Radtke**. Jej zdaniem, najmniej skuteczne jest wielokrotne powtarzanie dosłowne, a najbardziej skuteczne są ćwiczenia rozłożone w czasie oraz **samosprawdzanie się** z zastosowaniem gotowych narzędzi i dobrze zorganizowana praca nad błędami. Wynikami licznych badań psychologicznych Autorka przekonuje nas do unowocześnienia warsztatu pracy nauczyciela nad samodzielnością poznawczą uczniów.

Dr **Franciszek Wyrwa** w rozprawie *Nauczanie przez działanie w praktyce* przedstawia strategię rozwijania kompetencji kluczowych w wybranych krajach Unii Europejskiej. Zauważa, że szala przechyla się z **kompetencji twardych**, o charakterze algorytmicznym, ku **kompetencjom miękkim**, o charakterze społecznym. Opowiada się przeciw unifikacji kulturowej tego drugiego zakresu umiejętności.

Elementy **neurodydaktyki** pojawiają się w raporcie badawczym dr **Kornelii Rybickiej** i dra **Stanisława Plebańskiego** *Ocenianie naturalne w kontekście refleksji i spostrzeżeń poeksperymentalnych*. W jednym z kaliskich liceów udało im się zainteresować uczniów wiedzą o mózgu ludzkim jako narzędziu uczenia się. Referat zawiera żywe przykłady zajęć i zachęty do podejmowania podobnych przedsięwzięć.

Grzegorz Humenny i **dr Paweł Grygiel** w opracowaniu zatytułowanym *Częstość i struktura relacji przyjacielskich wśród dzieci kończących szkołę podstawową* przedstawiają wstępne sprawozdanie z badań ankietowych uczniów. Stwierdzają powszechność tego zjawiska w oddziałach klasy V i VI oraz dominującą w nich segregację według płci. Podają obszerną literaturę anglojęzyczną tematu sugerującą celowość likwidacji gimnazjów i wydłużenia nauki w szkołach podstawowych.

W doniesieniu *Skale Inteligencji SB5 w diagnozie zdolności i umiejętności praktycznych* dr **Bartosz Radtke** zapowiada (abstrakt) prezentację najnowszej wersji stanfordzkiej wersji testu inteligencji Bineta. Dr **Dorota Dykalska-Bieck** przedstawia oryginalne studium *Mediacja jako obszar wspólny wykorzystywany do rozwiązywania konfliktów i w edukacji*, oparte na międzynarodowym psychologicznym programie terapeutycznym "Wzbogacanie instrumentalne uczniów".

Sekcja B. EWALUACJA W EDUKACJI

Dobrze udokumentowane studium *Czy nauczycielskie oceny osiągnięć szkolnych z matematyki i języka polskiego są stronnicze ze względu na płeć uczniów?* zapowiadają (abstrakt) **Anna Hawrot, Paulina Skórska, Karolina Świst, prof. Roman Dolata, dr Paweł Grygiel i Grzegorz Humenny**. Zagadnienie **wielowymiarowości ocen nauczycielskich** i ich aspektu emocjonalno-motywacyjnego nie jest nowe, ale potraktowanie go jako stronniczości w diagnozie edukacyjnej wciąż warte jest dyskusji.

Rzetelnością pomiaru osiągnięć szkolnych zajął się **Sławomir Sapanowski** w opracowaniu *Szacowanie błędu pomiaru ze szczególnym uwzględnieniem wyników sprawdzianu w VI klasie szkoły podstawowej w latach 2002–2012*. Współczynnik *alfa* sprawdzianów w tych latach mieścił się w przedziale {0,82–0,90}, co jak na wieloprzedmiotowy test jest w pełni zadowalające. Jednakże **standardowy błąd pomiaru** osiągnięć uczniów w tych latach istotnie wzrastał, czemu nie poświęcano dostatecznie wiele uwagi w raportach krajowych i lokalnych.

Aleksandra Jasińska-Maciażek jest autorką przeglądu zatytułowanego *Metody oceniania efektywności nauczania w Polsce i na świecie – zarys historyczny*. Stwierdza niedostateczne zainteresowanie nauczycieli pomiarem dydaktycznym nawet w takich krajach jak USA i Wielka Brytania. Widzi szansę w upowszechnianiu badań **wartości dodanej** osiągnięć szkół, jakie podjęto już w Polsce. Wykorzystanie współczesnych środków komunikacji medialnej zaleca **Marek Legutko** w doniesieniu *Przypadek serwisu internetowego naszeszkoly.krakow.pl*. W tym serwisie, standaryzującym **szkolne strony internetowe**, każda ze szkół stara się być online z kandydatami, uczniami i ich rodzicami. Swoje Refleksje na temat komunikowania wyników egzaminów przedstawia **Przemysław Majkut**. W bardzo dobrze udokumentowanym artykule szuka przyczyn rażących uproszczeń w odbiorze wyników przez szkoły i uczniów, takich jak ograniczenie zainteresowania do pozycji w rankingu i dociekania, gdzie uczeń „stracił punkty”. Dostrzega istotne rozmijanie się założeń twórców systemu egzaminacyjnego z rzeczywistością. Podobnie alarmujący jest esej **Marcina Króla** *Dogonić życie – pilne zadanie dla polskiej*

szkoły. Na przykładzie Finlandii zaleca nam zerwanie z faktograficzną tradycją kształcenia, ćwiczenie rozumowania i argumentacji, **uczenie się przez działanie**, technologiczne unowocześnienie dydaktyki. Komunikat (abstrakt) na temat *Reducing Early School Leaving in Europe (RESL.eu)* – doniesienie badawcze z międzynarodowego badania poświęconego przedwczesnemu kończeniu nauki w krajach europejskich przygotowały **Aleksandra Jasińska-Maciążek, Paulina Marchlik, Hanna Tomaszewska-Pękała i Anna Wrona**.

Sekcja C. HUMANISTYKA

W oko cyklonu kryzysu szkolnej humanistyki wprowadza nas esej **Teresy Bulskiej-Leśniak i Marii Szymkowskiej** *Współczesny młody człowiek wobec groteski i ironii tekstów literackich. O przyczynach porażek maturzystów na poziomie rozszerzonym z języka polskiego*. Nastawienie wielu maturzystów na odtwarzanie informacji zaowocowało ich całkowitą klęską w nowej formule egzaminu maturalnego wprowadzającej wypracowania krytycznoliterackie. Ten gatunek ostro zróżnicował maturzystów. Autorki wprowadzają dziewięć znakomitych „autoportretów zdających”, które – zdaniem redaktorów niniejszego tomu – powinny zachęcić diagnostów edukacyjnych do tworzenia typologii uczniów i nauczycieli. Dołączają wyrazy nadziei na bliższe poznanie mentalności maturzysty na fali odwołań od wyniku matury.

Kontynuuje ten temat dr **Beata Udzik** w referacie *Maturzysta formułuje stanowisko, czyli o temacie i pierwszym kryterium oceny rozprawki maturalnej*. Własne zdanie na temat determinizmu i wolnej woli potrafi wyrazić stosunkowo niewielu uczniów. By to zilustrować, Autorka poddaje wnikliwej interpretacji filologicznej dwa fragmenty rozprawek. Sygnalizuje pojawienie się „kultury nowej piśmienności”, stawiającej przed polonistami trudne zadania.

Krajobraz po maturze rysuje **Artur Dzigański**, z pasją tropiąc porażki licealistów wybierających rozszerzony język polski jako przedmiot dodatkowy. Ich przyczyną jest niski poziom odczytania oraz wpływ kultury masowej w wersji mocno sprymitywizowanej. Zdaniem autora, sytuacja z roku na rok pogarsza się i wymaga interwencji w postaci uwspółcześnienia lektur i pogłębienia ich poznawania.

Na potrzebę wzrostu kwalifikacji egzaminatorów zwracają uwagę **Maria Michłowicz i Anna Gruntkowska** w artykule *O wybranych aspektach doskonalenia umiejętności egzaminatora w kontekście szkoleń merytorycznych przed ocenianiem wypracowań uczniowskich*. Umieszczają w nim wiele żywego materiału badawczego w postaci wypowiedzi przewodniczących zespołów egzaminacyjnych. Próbują łączyć niezbędną **regulację z naturalnością** wielostronnej interpretacji prac uczniów. Kończą apelem o wytyczanie nowych dróg dojrzewania polonisty do pracy diagnostycznej.

Nową metodę pracy nad podniesieniem poziomu rozumienia tekstu lektur i wzbogaceniem języka ich analiz proponuje dr **Beata Prościak** w świetnym studium *Propozycja diagnozowania i kształcenia praktycznych umiejętności czytania na podstawie „słowników lekturowych”*. Tekst zawiera nie tylko postulaty metodyczne, lecz także analizy danych empirycznych i kapitalne przykłady warsztatowe.

W opracowaniu *100 lat po... Odzyskanie niepodległości w 1918 roku w maturalnych arkuszach egzaminacyjnych* dr **Henryk Palkij** dokonuje oceny rozwiązań zadań z dziedziny historii, poczynawszy od 2006 roku. Te zadania okazały się trudne lub bardzo trudne z powodu małej wiedzy faktograficznej licealistów. **Marek Gumowski** przedstawia *Analizę wyników ustnego egzaminu maturalnego z języka angielskiego w województwie pomorskim w 2017 roku*. W tym przedmiocie pojawia się **efekt pułapu** w postaci 15 procent wyników maksymalnych, co jest zapewne związane z pozaszkolnymi źródłami znajomości języka angielskiego. Autor zauważa, że egzamin ustny jest znacznie trudniejszy dla uczniów wybierających poziom podstawowy niż dla wybierających go na poziomie rozszerzonym.

Sekcja D. MATEMATYKA

Maturalne wróżby to tytuł eseju **Marka Legutki**, w którym dokonuje on przeglądu koncepcji **funkcji prognostycznej** matury matematycznej, dotyczącej przydatności kandydata na studia nauk ścisłych. Stwierdza, że ta funkcja może być niezgodna z **funkcją diagnostyczną**, sprawdzeniem umiejętności objętych programem nauczania szkoły ogólnokształcącej. Wykorzystuje wyniki badań przeprowadzonych na Politechnice Wrocławskiej i na Uniwersytecie Warszawskim.

Ewa Ludwikowska charakteryzuje *Myślenie matematyczne uczniów szkół ponadgimnazjalnych na przykładzie uczniów województwa kujawsko-pomorskiego*. Dokonuje analizy pojęcia **myślenie matematyczne** i dowodzi, że umiejętności złożone z tego zakresu są w Polsce niedoceniane. Załącza cztery ciekawe zadania mierzące te umiejętności, możliwe do rozwiązania nie tylko przez matematyków.

Dr Elżbieta Jasińska, Marek Jasiński, Michał Jasiński i Łukasz Jasiński, rodzina silnie zorientowana politechnicznie, zredagowali studium *Kwalitologiczne możliwości wsparcia diagnozowania umiejętności praktycznych w toku kształcenia i egzaminowania – zarys problematyki*. Posługują się w nim terminem **kwalitologia**, nauka o jakości. Dostrzegają jej bliskie związki z diagnostyką edukacyjną, zwłaszcza w zakresie kształcenia zawodowego i czekającej nas ewaluacji osiągnięć uczniów szkół branżowych.

Kolejny raport z szeroko zakrojonych badań, zatytułowany *Matematyka „stosowana” w kształceniu szkolnym – w obiektywie diagnoz „Połowy Drogi”* przedstawiają **Małgorzata Iwanowska, Grażyna Śleszyńska i Beata Wąsowska-Narojczyk**. Z podstawowych umiejętności matematycznych najlepiej opanowane są sprawności rachunkowe, najslabiej, niestety, rozumowanie matematyczne. Interesujący wynik badania opinii uczniów to wyższy krytycyzm w klasie matematycznej w kwestii zastosowań matematyki w życiu codziennym niż w klasie humanistycznej.

Na przykładzie wyników e-matury **Sławomir Sapanowski** podjął zagadnienie *Różnicowania uczniów o tych samych osiągnięciach egzaminacyjnych*. Zaproponował ważenie punktacji wskaźnikami trudności zadań rozwiązanych przez ucznia. **Karolina Kołodziej i Urszula Mazur** przedstawiły *Umiejętności*

matematyczne gimnazjalistów obserwowane podczas rozwiązywania zadań egzaminacyjnych z kontekstem praktycznym. Wyodrębniły tworzenie **strategii rozwiązania problemu** jako szczególnie cenną umiejętność praktyczną na tym szczeblu szkoły. Przykład praktycznego sprawdzania umiejętności zamiany ułamków zwykłych na dziesiętne i odwrotnie w kl. IV szkoły podstawowej podała **Maria Sarnecka**. Wysoką rzetelność i trafność wewnętrzną pomiaru dydaktycznego znajdujemy w sprawozdaniu **Anny Rappe** *Uzyskanie dyplomu technik informatyk – część praktyczna egzaminu*. Autorka analizuje umiejętność naprawy sprzętu informatycznego, wskazując na niezbędne elementy **oceniań naturalnego** osiągnięć uczniów w tym zakresie.

Sekcja E. PRZYRODA

Dylematy konstruktorów zadań i egzaminatorów dotyczące sprawdzania umiejętności praktycznych na egzaminie maturalnym z chemii przedstawiają **Jolanta Baldy** i dr **Michał Kobyłka**. Celowość drogi uczenia się **od eksperymentu do teorii** uznają za powszechne przekonanie dydaktyków chemii. Niestety, na maturze z tego przedmiotu nie ma możliwości prowadzenia doświadczeń, a w rozwiązaniach zadań symulacyjnych widać bardzo różne obycie uczniów z warsztatem laboratoryjnym tego przedmiotu.

Beata Kupis, prof. **Robert Zakrzewski** i dr **Janusz Kupis** zajęli się tematem *Egzaminator egzaminu maturalnego z chemii, czyli ważne ogniwo systemu egzaminów zewnętrznych*. Zauważyli, że zmniejsza się liczba egzaminatorów z tego przedmiotu, co można przypisać uciążliwości i niewdzięczności tej funkcji w porównaniu z udzielaniem korepetycji. Byłoby jednak wskazane wprowadzenie zasady podwójnego sprawdzania każdej pracy maturalnej. Fala odwołań od wyniku matury może zmusić władze oświatowe do rewizji trybu kształcenia i zatrudniania egzaminatorów.

Rolę nauczyciela kreatywnego w stymulowaniu umiejętności praktycznych dziecka w wieku wczesnoszkolnym przedstawiła dr **Elżbieta Kowalik**. By kształcić wstępne umiejętności technologiczne dzieci w tym wieku, nauczyciel musi być biegły w **dydaktyce odkrywania** i dysponować dużą pomysłowością w budowaniu sytuacji doświadczalnych. Uzasadniając to, Autorka posługuje się elementami **neurodydaktyki**.

W raporcie *Doświadczenia z eksperymentowaniem w szkolnych projektach wyrównywania dysproporcji w jakości kształcenia na poziomie ogólnym* **Aleksander Ławiński** przedstawia unijny projekt edukacyjny, wprowadzający **metodę naukową** na lekcje przedmiotów przyrodniczych. Niestety, zadania o charakterze metodologicznym okazują się trudne, a niekiedy nawet bardzo trudne dla samych nauczycieli szkół podstawowych i gimnazjów. Potrzebne jest więc intensywne doksztalcanie tych kadr.

Dr **Wojciech Przybylski** oraz **Iwona Król** analizują *Zajęcia doświadczalne z zakresu chemii pierwiastków bloku d: chromu i manganu*. Eksperymentowi prowadzonemu przez ucznia przypisują najwyższą rangę w tym przedmiocie i podają przykład karty pracy ucznia do tej metody. *Sprawdzanie umiejętności praktycznych w przedmiotach przyrodniczych egzaminu gimnazjalnego*

w latach 2012–2017 syntetyzuje **Elżbieta Tyralska-Wojtyca**. Umiejętności praktyczne przeważają w geografii, co może być motywem wyboru tego przedmiotu na maturę. *Wojewódzki konkurs przedmiotowy z biologii* na Pomorzu przedstawia **Magdalena Urbaś**, podkreślając jego funkcje rozwojowe dla uczniów, nauczycieli i szkół.

* * *

Ten tom referatów i doniesień badawczych zawiera różnorodną tematykę, w większości skoncentrowaną na umiejętnościach praktycznych uczniów. **Sesja plenarna I** będzie toczyć się pod znakiem autentyzmu egzaminów, **sesja plenarna II** – jakości ich diagnozy, **sekcja A** – potrzeby usamodzielniania uczniów, **sekcja B** – efektywności kształcenia, **sekcja C** – kultury humanistycznej, **sekcja D** – rozwiązywania problemów, a **sekcja E** – eksperymentu. Mamy nadzieję, że Uczestnicy konferencji znajdą dla siebie i dla swoich instytucji ważne dla nich zagadnienia i propozycje.

Wszystkim Autorom tekstów należą się podziękowania za wakacyjne trudy ich pisania. Dzięki nim udało nam się wydać tom *przedkonferencyjny*, co powinno ułatwić jego bezpośrednie wykorzystanie. Co roku dokładamy starań, by Uczestnik miał pełen przegląd problematyki spotkania i mógł od razu planować przekaz jego dorobku.

Władzom **Uniwersytetu Łódzkiego** serdecznie dziękujemy za gościnę, a Profesorowi **Robertowi Zakrzewskiemu** – za inicjatywę Konferencji i za wielopłaszczyznowy wkład w jej organizację.

Wszystkim, którzy uwierzyli w pożytek działalności Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej i mogą być z nami, życzymy owocnych obrad i miłych nastrojów na niej!

Maria Krystyna Szmigel i Bolesław Niemierko